

Artur Dębski, Agnieszka Łukomska

Postępy w normalizacji badań kryminalistycznych w Europie

Integracja krajów członkowskich Unii Europejskiej stwarza konieczność unifikacji w wielu obszarach ich funkcjonowania. Dotyczy to przede wszystkim prawa i stosowanych procedur.

Idea standaryzacji procedur pojawiła się również w naukach sądowych, co jest wynikiem realnych potrzeb i wyzwań stojących przed kryminalistyką. W związku z tym, że coraz częściej działania przestępcze mają charakter transgraniczny, a sam proces dochodzenia i postępowania sądowego obejmuje nierzadko kilka krajów, należy dążyć do uznania poszczególnych etapów tego postępowania przez wszystkie kraje członkowskie. W szczególności dotyczy to tzw. procesu kryminalistycznego, czyli wszystkich czynności podejmowanych od chwili zabezpieczenia śladu na miejscu zdarzenia, do przygotowania opinii. Standaryzacja w tym zakresie pozwoli na uniknięcie dublowania wysiłków, spowoduje znaczne skrócenie czasu dowodzenia przestępstwa oraz, co w obecnej dobie ma niebagatelne znaczenie, ograniczenie wydatków ponoszonych na postępowanie. Ponadto, stosowanie wspólnych standardów europejskich w stosunku do materiału dowodowego pomoże uniknąć nieporozumień, zapewniając równocześnie przestrzeganie podstawowego prawa człowieka do uczciwego i obiektywnego procesu.

Regulacje unijne, jak do tej pory, koncentrowały się na wymianie informacji i danych dotyczących przestępstw i mających kluczowe znaczenie dla organów ścigania. Dostrzegając taką potrzebę Rada UE Decyzją 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej, określiła konieczność swobodnej wymiany danych dotyczących profili DNA oraz danych daktyloskopijnych. Następnym krokiem było podjęcie przez Radę Decyzji Ramowej 2009/905/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie akredytacji dostawców usług kryminalistycznych wykonujących czynności laboratoryjne, której celem jest zapewnienie, by wyniki czynności laboratoryjnych prowadzonych przez akredytowanych dostawców usług kryminalistycznych w jednym państwie członkowskim były uznawane przez organy odpowiedzialne za zapobieganie, wykrywanie i ściganie przestępstw w innym państwie członkowskim. Przyjęto, że akredytacja na normę EN ISO/IEC

17025 „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących” stanie się obowiązkiem dla dostawców danych kryminalistycznych z obszaru badań DNA oraz daktyloskopii. Zostały wyznaczone obowiązkowe terminy akredytacji podmiotów dostarczających usługi kryminalistyczne w tych obszarach. Jako termin graniczny akredytacji dla badań DNA przyjęto 30 listopada 2013 roku, a dla badań daktyloskopijnych 30 listopada 2015 roku. Dyskusja na forum europejskim, jaka została wywołana rozpoczęciem procesu realizacji postanowień Decyzji 905, wykazała, że norma EN ISO/IEC 17025 nie jest w pełni dostosowana do potrzeb badań kryminalistycznych i nie do końca odpowiada specyfice tych badań. Dodatkowo zauważono, że dla zapewnienia możliwości porównania wyników badań konieczne jest wprowadzenie normalizacji w całym obszarze badań kryminalistycznych – od miejsca zdarzenia, przez badania w laboratorium, aż do znormalizowanych systemów gromadzenia, przechowywania i wymiany danych kryminalistycznych. Konieczne jest przyjęcie takich rozwiązań, które nie tylko pozwolą na uznawanie otrzymanych wyników, ale również będą w stanie sprostać wymogom wciąż rozwijających się metod i zaawansowanych technologii, gwarantując bezpieczeństwo udostępnionych danych biometrycznych. Reasumując, Decyzja Ramowa Rady 2009/905/WSiSW stanowi istotny pierwszy krok w kierunku europejskiej normalizacji badań kryminalistycznych, jednak, skupiając się tylko na dwóch obszarach (badania DNA i daktyloskopia), nie jest regulacją wystarczającą. Narzędzie wprowadzone do stosowania tą decyzją w postaci normy EN ISO/IEC 17025 nie jest dostosowane w pełni do badań kryminalistycznych, co powoduje znaczne komplikacje w zastosowaniu go w tego typu badaniach.

W 2011 r. Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji jako wiodący podmiot w kraju realizujący ekspertyzy kryminalistyczne na potrzeby prowadzonych postępowań, korzystając z wymiany doświadczeń uzyskanych w ramach współpracy z Europejską Siecią Instytutów Nauk Sądowych (ENFSI) i obserwując obecne trendy, podjęło inicjatywę wypracowania europejskich standardów w zakresie szeroko rozumianej kryminalistyki. CLKP za pośrednictwem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego zgłosiło do CEN (z fr. Comité Européen de Normalisation

– Europejskiego Komitetu Normalizacyjnego) potrzebę utworzenia komitetu technicznego do spraw usług kryminalistycznych. W dniu 24 maja 2012 r. w CEN, po poprzedzającym głosowaniu w tej kwestii we wszystkich zrzeszonych krajowych jednostkach normalizacyjnych, podjęto decyzję o powołaniu nowego komitetu projektowego CEN/TC 419 Forensic Science Services, którego prowadzenie zostało powierzone jednostce inicjującej, czyli Polskiemu Komitetowi Normalizacyjnemu. W dniu 3 sierpnia 2012 r. PKN podpisał umowę z CLKP dotyczącą prowadzenia sekretariatu Komitetu Technicznego CEN/TC 419 ds. Usług Kryminalistycznych. Dzięki tej umowie CLKP stało się pierwszą i jedyną (jak do tej pory) w Polsce instytucją prowadzącą sekretariat branżowego komitetu technicznego CEN. Należy zaznaczyć, że działania w ramach tego komitetu dają realny wpływ na tempo i zakres podejmowanych prac normalizacyjnych w dziedzinie kryminalistyki, a przede wszystkim możliwość kształtowania norm zgodnie z potrzebami polskiej kryminalistyki.

23 października 2012 r. w siedzibie Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (PKN) w Warszawie odbyło się pierwsze spotkanie nowo powołanego Komitetu CEN/TC 419, w którym uczestniczyło blisko 30 delegatów reprezentujących Belgię, Francję, Niemcy, Finlandię, Wielką Brytanię, Szwecję, Hiszpanię, Holandię, Polskę, a także przedstawicieli CEN. Stronę polską reprezentowali: mł. insp. Paweł Rybicki, dyrektor CLKP, Agnieszka Łukomska (CLKP), sekretarz Komitetu CEN/TC 419, nadkom. Artur Dębski

(CLKP), przewodniczący delegacji polskiej oraz Pan Ryszard Grabiec (PKN), obserwator. Podczas pierwszego spotkania jednogłośnie wybrano przewodniczącym Komitetu CEN/TC 419 Pawła Rybickiego, podjęto również szereg istotnych decyzji. Przede wszystkim ustalono zakres prac komitetu oraz doprecyzowano jego nazwę. W związku z przyjętym zakresem obowiązująca nazwa Komitetu CEN/TC 419 to Forensic Science Processes – Komitet Projektowy ds. procesów kryminalistycznych, ma odzwierciedlać całość procesu obiegu śladu/dowodu od miejsca zdarzenia, przez laboratorium wykonujące badania, kończąc na przekazaniu wyników badań do sądowej oceny. W pierwszym etapie w zakres prac normalizacyjnych dotyczących kryminalistycznego badania miejsca zdarzenia weszły takie zagadnienia, jak:

- określenie kompetencji personelu,
- proces ujawniania śladów kryminalistycznych,
- dokumentowanie miejsca zdarzenia,
- zabezpieczanie śladów na miejscu zdarzenia,
- opakowanie i opisywanie zabezpieczonych śladów,
- używanie znormalizowanych materiałów kryminalistycznych,
- dokumentowanie całego procesu obiegu śladu kryminalistycznego,
- transport śladów,
- normy bezpieczeństwa dotyczące przechowywania śladów,
- dokumentowanie obiegu śladu.

Spotkanie Komitetu CEN/TC 419
Źródło (ryc. 1): autorzy

W czasie kolejnych spotkań Komitetu prace mają koncentrować się na tzw. czterech obszarach roboczych, tj. 1) miejsce zdarzenia, postępowanie ze śladami i nadzór nad nimi; 2) opracowanie wyników przez proces badań kryminalistycznych i analizę różnego rodzaju dowodów fizycznych; 3) ocena i interpretacja wyników badań i analiz kryminalistycznych w kontekście sprawy; 4) sprawozdanie z wyników i opracowanie wniosków z badań i analiz kryminalistycznych; wymiana danych i standaryzacja dokumentów stosowanych na potrzeby badań kryminalistycznych.

W pierwszej kolejności postanowiono przygotować zarys normy europejskiej dla punktu pierwszego, tj. wszystkich czynności odbywających się na miejscu zdarzenia i dotyczących zabezpieczania śladów do badań. Następne posiedzenia Komitetu będą poświęcone przedstawianiu stanowisk wypracowanych przez krajowe jednostki normalizacyjne na poszczególnych posiedzeniach krajowych, tzw. *mirror committee meetings*.

Podsumowując, należy stwierdzić, że proces normalizacji w dziedzinie kryminalistyki, sygnalizowany od pewnego czasu dość mocno w kręgach eksperckich w Europie, został rozpoczęty. Efektem prac podjętych przez Komitet CEN/TC 419 będzie znormalizowanie całego procesu badań kryminalistycznych. Ideą normalizacji jest ustanowienie dobrowolnych norm opisujących dany obszar. Opracowanie i przyjęcie nowej normy przez CEN wiąże się z obowiązkiem wprowadzenia jej przez kraje

zrzeszone w CEN jako identycznej normy krajowej oraz wycofania wszystkich sprzecznych norm krajowych. Opracowaniem norm zajmują się w CEN specjalnie tworzone w tym celu komitety techniczne. Członkami takiego komitetu są delegaci krajowi narodowych jednostek normalizacyjnych, które zgłosiły akces do pracy nad danym zagadnieniem i reprezentujący ustalone na poziomie krajowym stanowisko. Równocześnie w pracach Komitetu mogą uczestniczyć inne osoby zgłoszone jako obserwatorzy. Dzięki powołaniu staraniem Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji Komitetu CEN/TC 419 polska policja ma ogromną możliwość kreowania założeń norm europejskich dotyczących całego obszaru badań kryminalistycznych pod kątem naszych potrzeb. Niezmiernie ważny w tym procesie jest udział wszystkich zainteresowanych podmiotów, a komentarze sformułowane do założeń normy będą brane pod uwagę w określaniu stanowiska polskiej delegacji. Stąd CLKP jest otwarte na współpracę i liczy na cenne uwagi przedstawicieli policyjnych laboratoriów kryminalistycznych. Jeszcze raz należy podkreślić, iż kształt norm kryminalistycznych w dużej mierze zależy od polskiego stanowiska, a wypracowany dokument będzie stanowił narzędzie do sprawniejszej realizacji zadań wynikających z prowadzonych postępowań i niewątpliwie ułatwi międzynarodową wymianę i akceptację wyników czynności kryminalistycznych w skali Europy.